PELITANIEUWS

jaargang 24 nr. 2 oktober 2017 abonnement € 17,50 per jaar / losse nummers € 3,50

COLOFON

UITGAVE
Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE
5500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Abonnement € 17,50 per jaar;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 juli
Losse nummers € 3,50
IBAN NL38INGB0004394309

REDACTIE
Anita Bontekoe
Letty Bonfrère Breuring

EINDREDACTIE
Hans van der Hoeven
Huub Diederen

ONTWERP/OPMAAK
argante argante, amsterdam

ADVERTENTIE VERKOOP
Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK
Zwaan Printmedia, Wormerveer

ISSN
1835-7835

© copyright
Stichting Pelita®, Diemen

Overname van artikelen slechts met toestemming van de redactie en bronvermelding.

INHOUD

04 / **MET IMMERZEEL**
OP ONDERZOEK

05 / **KINDEREN** VAN INDIË

06 / WIETEKE'S **WERELD**

07 / **INDISCHE BUURTEN**
IN NEDERLAND (16)

09 / **DE JAPANSE STRATEGIE**
NA DE CAPITULATIE (1)

10 / **OOST & WEST** (3)

11 / **BOEKENHOEK**

12 / **HALIN-VEILING**
VOOR HET GOEDE DOEL (34)

12 / **VRIJWILLIGERSDAG** 2017

13 / **PELITAHUIZEN** IN BAARN (1)

14 / YVONNE GROENEVELD
BIJ EUGENIE IN DE KEUKEN

15 / BEKEKEN DOOR **HABIB**

16 / **INDISCHE** EETTAFELS

16 / UIT **HET** OOG

17 / **20 JAAR** MASOEK SADJA
DEN HELDER!

17 / **PELITA** 70 JAAR

17 / **KJBB** BERICHTEN

18 / SELAMAT DATANG
PELITA MASOEK SADJA®S

19 / **PELITANIEUWS**
PRIJSPUZZEL (52)

ILLUSTRATIE OMSLAG:
Aloon Aloon in Djokjakarta (Midden-Java), schilderij van L.J. Eland (1884-1952).

REDACTIONEEL

Beike Steinbach en Dik de Boef (voorzitter werkgroep 1WO2).

Op zaterdag 7 oktober 2017 vond al weer de derde bijeenkomst van Netwerk 1WO2 plaats bij Stichting Arq in Diemen. Even ter herinnering een korte weergave van de achtergronden die hebben geleid tot het ontstaan van dit netwerk. De sporen, trauma's en gevolgen van de Tweede Wereldoorlog zijn nog altijd aanwezig in onze samenleving. Het massale geweld van de oorlog, de vervolgingen en de schendingen van de democratische rechtstaat hebben diepe wonden geslagen die al generaties lang doorwerken. Nog altijd is er een grote hoeveelheid verschillende vrijwilligersorganisaties van oorlogsslachtoffers actief die het belangrijk vinden om uit te dragen: dit nooit weer.

Het Netwerk heeft zich ten doel gesteld die boodschap ook in de toekomst te blijven uitdragen. Het Netwerk is een samenwerkingsverband van vrijwilligersorganisaties van oorlogsgetroffenen dat inhoudelijk ondersteund wordt door enkele professionele organisaties. Doel is te komen tot een duurzame verbinding tussen de vrijwilligersorganisaties van oorlogsgetroffenen die gericht zijn op de Tweede Wereldoorlog in Europa en Azië. Het streven is een digitaal en fysiek platform te realiseren voor en van vrijwilligersorganisaties. Enige tijd geleden berichtten wij u al dat de website www.1wo2.nl online was. Alle informatie over dit initiatief is daar te vinden! Binnen het Netwerk 1WO2 werken een aantal koepelorganisaties van oorlogsgetroffenen samen, te weten het COVVS, het Indisch Platform en de Stichting Herdenking 15 augustus 1945; zij worden ondersteund door Arq Kenniscentrum Oorlog, Vervolging en Geweld (het voormalige Cogis) en Stichting Pelita, beide partners in Arq.

De eerste bijeenkomst stond in het teken van het leren kennen en begrijpen van elkaars verhalen over de oorlog en het zoeken naar verbinding, de tweede had als thema 'Jongeren en de toekomst van herdenken'. Tijdens de afgelopen bijeenkomst op 7 oktober werd onder het vakkundig voorzitterschap van Hélène Oppatja van de Stichting Herdenking 15 augustus 1945 uitgebreid aandacht besteed aan het thema 'Diversiteit' door, onder meer, aandacht te vragen voor enkele minderheidsgroepen voor wie de Tweede Wereldoorlog een bepalende factor in hun leven was. Eén van de vele indrukwekkende bijdragen die op het programma stonden was het verhaal van Beike Steinbach: 'Iedereen mag in dit land leven zoals hij wil, behalve wij'. Beike Steinbach was al een jaar of zestien eer zij ontdekte wat er in de oorlog met de Sinti en Roma is gebeurd. Haar moeder leerde haar niemand te vertrouwen. Vooral de overheid niet. Het drukte een blijvend stempel op Beike Steinbach, in de volksmond een zigeunerin. Ze bespreekt de lange weg die Roma en Sinti hebben afgelegd: veertig jaar stond de foto van een meisje dat haar hoofd heeft bedekt met een sjaal symbool voor de uitroeiing van de Nederlandse Joden door de nazi's. Angstig kijkt ze vanuit een goederenwagon de wereld in, net voordat de trein vanuit Westerbork richting Auschwitz gaat rijden. Journalist Aad Wagenaar onthulde in 1994 dat de iconische foto geen Joods meisje toont, maar een Sintimeisje: de 9-jarige Settela Steinbach. De Sintigemeenschap wist dat al lang, maar had al die tijd gezwegen. Beike Steinbach, een nicht van Settela, besloot veertien jaar geleden het zwijgen over het lot van de Sinti te doorbreken. U vindt de foto ook terug in de header van de zojuistgenoemde website www.1wo2.nl.

Hélène Oppatja.

STICHTING PELITA

Comité van aanbeveling:
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Liesbeth List
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Rocky Tuhuteru
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

① Het vertrek.
② Molukkers jaren '50.

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiapperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

INDIË, EEN DISCUSSIE ZONDER EIND

Iets moet me van het hart. De geschiedenis van Nederlands-Indië is te rijk om te worden mishandeld. Schrijfster Vilan van der Loo verwoordde het kort geleden nog in de nieuwsbrief van haar Indische schrijfschool: "Schrijven over Indië kan tegenwoordig snel beladen worden. Het is net of er een nieuw taboe aan het ontstaan is: of we niets uit Indië met vreugde mogen bewaren."

De laatste tijd wordt over Indië nog slechts geschreven in de meest donkere tinten. Eerder schreef ik zelf al over dit fenomeen: een combinatie van factoren, ontstaan en gevoed door het internet. Laat ik nog een keer proberen mijn gedachten te ordenen.

De doofpot

Dat internet is natuurlijk de meest fantastische uitvinding van de afgelopen decennia. Het verrijkt ons op een ongehoorde manier met toegang tot allerlei bronnen waarvan we het bestaan niet kenden, laat staan de inhoud daarvan. Een voorbeeld: 'de doofpot'. U kent het begrip wel. Het wordt gebruikt, te pas en te onpas, wanneer we denken dat de overheid ons iets onthoudt waarvan we denken dat we daar recht op hebben. Laat ik u dit zeggen: die doofpot bestaat niet, of althans niet meer. Allerlei documenten die vroeger 'geheim' waren, omdat dat gebruikelijk was voor documenten van een zekere importantie, zijn tegenwoordig vrij opvraagbaar of zelfs online in te zien. Als de overheid ons iets onthoudt, dan is dat om een veelheid van juridische, financiële of politieke redenen, maar de redenen van die beslissing worden niet in een doofpot gestopt. We leven tegenwoordig in een transparante samenleving.

Kritische geluiden

Allerlei claims die gebaseerd zijn op die 'doofpot-theorie' hebben geen kans van slagen, hoe zeer we ook anders willen. De afgelopen jaren werd de Indische gemeenschap een worst voorgehouden door journalisten en advocaten, zonder enig zicht op succes. Het effect van die beloftes heeft de geschiedenis en geschiedschrijving van Indië echter geen goed gedaan. Evenmin helpen kritische geluiden ten aanzien van het enige Indische platform dat contact met de overheid onderhoudt over het beheer van het Indisch erfgoed. Boos zijn mág, maar recht van spreken heb je pas als je kunt aantonen veel betrokkenen te vertegenwoordigen. Roepen vanaf de zijlijn is gratuite, en in dit geval contraproductief.

Evenmin helpen andere initiatieven die binnen de Indische gemeenschap tot ruzie leiden. Zo werd dit jaar een jarenlange strijd voor herstelbetalingen van de Japanse overheid in een kwaad daglicht gesteld door degenen die vonden dat vrijwillige bijdragen voor deze strijd verkregen waren door oplichting. De rechter oordeelde anders. Misschien dat bovenstaande u weinig zegt. Indien zo, des te beter. Het zijn allerlei ruzies die worden uitgevochten op hetzelfde internet waar ik het eerder over had.

Indië voor niet-Indischen

De geschiedenis van Indië kent echter nog een andere belangrijke component: die van de oorlog uit de jaren 1945-1949. Ook dáár hangt voor Indië de vlag halfstok. Het KITLV, NIHM en NIOD hebben uiteindelijk toestemming gekregen tot een breed historisch onderzoek naar de gebeurtenissen in deze periode, en zullen, in afwachting van de definitieve uitkomsten, de komende jaren met enige regelmaat hun bevindingen publiceren. Deze zullen 'Indië' mogelijk tekenen als koloniale staat waar we niets te zoeken hadden. Zelfs dáár is echter onenigheid over de invulling van het onderzoek, en zijn journalisten op oorlogspad om de waarde ervan te ondergraven.

Tenslotte, het kolonialisme-debat. Ook al weten we dat het kolonialisme per definitie meer kwaad dan goeds heeft berokkend, ▶

is de discussie over de mate waarin nu pas écht ontvlamd en krijgen gerelateerde discussies (de waarde van monumenten, Zwarte Piet, Gouden Koets) een belang dat ook onze kijk op Nederlands-Indië zal raken.

Een positieve benadering
Geschiedschrijving is nooit definitief, en zal altijd aan verandering onderhevig zijn. Eén ding is echter duidelijk: degenen die uit eerste hand, en met enige helderheid, nog van Nederlands-Indië kunnen verhalen, zijn schaars. Laten we nu het nog kan naar hen luisteren. En laten we vooral alle initiatieven die hun geschiedenis vastleggen, ondersteunen. Dit jaar werd de vestiging aangekondigd van het Indisch Historisch Centrum in Den Haag, werd de eerste (!) hoogleraar benoemd voor de bestudering van de Molukse geschiedenis, en viert Stichting Pelita haar 70-jarig bestaan. Voldoende redenen om positief te zijn, toch?

Mocht u willen reageren op dit artikel,
stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

KINDEREN VAN INDIË 1

Met ingang van dit nummer start Monnique Haak met een nieuwe rubriek 'Kinderen van Indië'. Dit keer vertelt Lex Bor. Hij is geboren in 1947 in Bandoeng en opgegroeid in Hollandia, Nederlands Nieuw-Guinea. In 1961 kwam hij naar Nederland. Hij was toen 14 jaar.

Lex Bor (staand in het midden) op missie in Noord-Korea.

"De invloed van mijn ouders op mijn leven? Ik wilde al vroeg zoveel mogelijk van de wereld zien. Niet in een saai baantje blijven hangen. Mijn ouders hebben heel veel gereisd. Daar ben ik mee doorgegaan. Ik heb mij altijd geïnteresseerd in de hele wereld. In andere volken en culturen. Inmiddels heb ik 47 jaar in de 'buitendienst' gewerkt, in 28 verschillende landen. Met mijn diploma van de Hogere Zeevaartschool in 1967 in Rotterdam kon ik helaas niet aan de slag bij de ontwikkelingsorganisatie SNV. Te weinig werkervaring. Jarenlang heb ik toen gevaren en werkte ik op boorplatforms. In de tijd na de tweede oliecrisis was mijn werk daar afgelopen. Het was 1985.

Ik was toen nog getrouwd met mijn Braziliaanse vrouw. Daarom besloten wij om naar Brazilië te emigreren. Ik belde de Nederlandse Emigratie Dienst, want in die tijd kreeg men een financiële bijdrage voor emigratie. Maar om een onduidelijke reden, een foutieve verbinding, kreeg ik niet de emigratiedienst aan de lijn maar de SNV! Ik zei lachend: "Wat raar mevrouw, ik draai een heel ander nummer! Maar nu ik u toch aan de lijn heb, kunt u mij een sollicitatieformulier toesturen?" Heel apart, en om een lang verhaal kort te maken, ze namen mij meteen aan. Niet zoals in 1967, toen ze mij niet interessant genoeg vonden. Zo werd 1986 het begin van mijn ontwikkelings- en humanitaire loopbaan, waarmee ik nog steeds bezig ben. We vertrokken niet naar Brazilië maar meteen naar Guinee Bissau voor drie en een half jaar, waar ik in het binnenland met een waterproject begon.

Mijn specialiteit is WASH, 'water supply, sanitation and hygiene education'. Bij een ramp is het eerste wat nodig is water, voedsel, onderdak en toiletten. Sanitatie. Dat is zo belangrijk. Ik heb dat gezien in 1994-1995 in Goma. Het conflict ging tussen de Hutu's en de Tutsi's. Miljoenen mensen sloegen op de vlucht. Er stierven honderden mensen per dag. Allemaal door ontbering. Er werden hele grote opvangkampen aangelegd. We pompten water uit een heel groot meer over kilometers naar het kamp. Na de aanleg van de watervoorziening en de latrines stierven de helft minder mensen per dag. Omstreeks die tijd gingen mijn ex en ik uit elkaar. In 1995 vertrok ik met een Nepalese vriendin naar Namibië voor een lang contract van drie jaar, en in 1998 zijn we getrouwd, nu bijna twintig jaar geleden. Ook kwam ik voor mijn werk een keer in Indonesië terecht. Ik heb 14 maanden voor het Rode Kruis in Banda Atjeh gewerkt, op Sumatra. Dat was in 2006-2007. Ik werkte in het 'post-tsunami programma'. In die tijd heb ik met een eigen four-wheel-drive de hele regio verkend. Ik bezocht onder andere de geboorteplaatsen van mijn vader en moeder. Mijn moeder is geboren in Pangkalan Brandan, op Sumatra. Mijn vader is geboren in Roendeng, ook op Sumatra. Ik ontdekte daar dat Roendeng geen stadje meer was, maar een wijk in Meulaboh. Het ligt niet zover van Medan vandaan. Ik had daar destijds in de buurt een meeting van het Rode Kruis en ben daarna op eigen gelegenheid op zoek gegaan naar Roendeng. Dat heb ik gevonden.

Tijdens mijn verblijf op Sumatra ben ik ook naar Java gereisd, naar Bandoeng. Daar ben ik geboren in de Tjibeuningstraat. Er zijn nu 3 Jalan Tjibeunings in Bandoeng. Twee daarvan zijn nieuwbouwflats. Eén is een heel oude straat met heel oude bomen van misschien wel honderd jaar oud.

In een huis daar heb ik vroeger gewoond. Ik mocht zelfs even binnenkijken.

Ik ben nu zeventig jaar. Mijn huidige uitzending is voor anderhalf jaar in Noord-Irak (Koerdistan) waar ik werk in de 'Mosul Response Operation'. Ik ga ermee door zolang het nog kan. Ik ben natuurlijk wel overal de oudste. Ik heb jonge collega's van in de dertig of veertig. We werken altijd met een paar expats. Verder werken we samen met de lokale mensen, ingenieurs uit het land zelf. Na al die jaren werkervaring weet ik echt alles op het gebied van water en van putten, pompen, handpompen, elektrische pompen, waterleidingen en ga zo maar door. Dat hebben andere werkers snel door. Ook hebben veel 'locals' een zeker respect voor een oudere man zoals ik. Dat werkt in mijn voordeel.

De ene ramp volgt wel altijd meteen op de andere. Ik heb er mentaal geen last van. Bij het Rode Kruis kwam ik na elke uitzending verplicht bij een psycholoog terecht. Ik vond het eigenlijk zonde van mijn tijd. En zonde van het geld. Voor mij geldt de genoegdoening die ik haal uit de inzet voor humanitaire doelen. Er zijn inmiddels zoveel positieve en voltooide projecten waaraan ik heb meegewerkt. Je hebt trouwens niet eens zoveel tijd om na te denken wat je ervan vindt, stel dat je het zou willen. Je komt op een rampenplek terecht en gaat meteen aan de slag.

Daarvoor krijgen we als werkers ook waardering. In 2010 nodigde Koningin Beatrix het team van ons van het Rode Kruis uit op Huis ten Bosch. Ze wilde ons bedanken voor ons werk in Haïti vlak na de aardbeving. We waren alle zes uitgenodigd, slechts twee of drie konden komen. Ik kon niet, want ik werkte gewoon door, daar in Haïti.

WIETEKE'S **WERELD**

DE KOLOR

foto: Rien Eijbersen

Lieve luitjes, vandaag is Tante Lien weer even aan het woord.

Jaren en jaren gelejen zijn Tante Lien en Toetie op een cruise geweest met andere Indo vrienden. Door de Middellandse zee. Ramé hoor, gezellig. Spelletjes, dansen. 's Avonds gingen we met vriendinnen onder elkaar wel een beetje kletsen als de mannen aan het biljarten waren. Ook intimiteiten werden er uitgewisseld.

Toetie had een vlam, James Dessauvagie, die later verliefd werd op Beebs Dezentjé. Beebs was een beeldschoon modemopje. Altijd mooie japonnetjes, veel klitikan, sieraden.' Toetie kijkt de kring dames rond.

'Wisten jullie hoe de huwelijksnacht was van Beebs?' begon ze brutaal.
'Nou, Beebs was op huwelijksreis met een cruise, ja, en had een onvergetelijke huwelijksnacht.'
'Ajo vertel dan Toetie,' riepen de vriendinnen. Toetie gaat er eens lekker voor zitten. 'Nou, luxe hut, tot diep in de nacht gedanst. Jullie weten, James en Beebs houden allebei van jiven. Ze namen een ijsemmer mee met een fles pait, jenever en een kan djeroek pêrês, jus d'orange voor haar.

Soedah eenmaal in de hut. Lekker baaien. Zij doet een mooi nachthemd aan van charmeuse, maar loh… hij zijn ouderwetse pyjama met kolor (touwtje). Dus zonder karet (elastiek). Waarom zal je denken. Gaat toch weer uit. Maar ja dat waren toch andere tijden. Dus hij trek zijn ouwerwetse pyjama aan. 'Een ouwe pyjama, jong?' vraagt Beebs koket. James kijkt nors. 'Ik hou niet fan so'n nieuwe piama, ja meis. Die sitten nog fol kandji (stijfsel). Te hard niet aanhenaam.' Foor sijn tere jongeheer dachten wij. Dus hij deed zijn zachte feel gewassen pyjama aan. En toen trok hij stevig de kolor aan, knoop d'r in. Daarna gingen se nog een drankje drinken in de hut. Ja, want James was al jong aan de drank, dese fent. Nou, soenen soenen. En toen se dan het bed in gingen, gebeurde het. Hij wilde sijn pyjamabroek uittrekken maar deed iets verkeerd met de kolor. James onheduldig. Trek te hard aan het touwtje, stom, want adoe die knoop steeds vaster.

'Stop, ik peuter wel los,' roept Beebs.
'Ik trek die hele verrekte kolor kapot,' riep hij boos. Maar wat hij trok. Het touwtje niet pedot, sterke kolor van die pyjama uit Toko Piet in Surabaja aan de Tundjungan. Hij werd zo driftig ja. 'So kennen wij de liefdesdaad niet bedrijven.'
''Waarom heb je geen Europees model gekocht met een bolong (opening) daarvoor?'
'Dit ís een Europees model, kijk dan blauw wit gestreept. Alleen met een kolor. Want die met karet en knopen zakt na tien keer tjutji (wassen) van je gat af.' James probeerde de pyjamabroek met dichtgeknoopte kolor van sijn heupen te stropen. Kon niet. En in hun hut nergens een goenting (schaar) te vinden. Geen mesje want James had geen baardgroei, geen nagelschaartje, neks.

'Zullen we een djongos bellen?' opperde Beebs toen.

'Jah illah, diep in de nacht ken je toch geen steward bellen.'
''Waarom niet? Dese is toch een noodsituatie? Dese is onze huwelijksnacht!'
Woedend riep hij: 'Ajo ga maar doorbijten jij, probeer maar, boleh tjobah.'
Kassian die arme Beebs. Kauwen en kauwen op zijn kolor en na een kwartier nog niet kapot. Wel allemaal spuug. Ondertussen nam James glaasje na glaasje pait. Eindelijk kwam Beebs op een idee.
'Seh schat ken je niet één broekspijp opstropen en dan eh... kom jouw pielepetoet wel aan één kant d'r uit. Ja? James?'

Maar James sliep al.

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND
(DEEL 16)

① Atjehstraat basisschool Archipel. (foto Dick Rozing)
② Bankaplein fontein. (foto Dick Rozing)
④ Celebesstraat buurthuis t Klokhuis. (foto Dick Rozing)
④ Oude plattegrond.

DEN HAAG

Veel Nederlandse plaatsen hebben straatnamen die verwijzen naar Nederlands-Indië. Verwijzingen naar (delen van) eilanden, plaatsen, rivieren, bergen en vulkanen, samenvattende namen (zoals Insulinde) en namen van personen (zoals gouverneurs-generaal Pieter Both of J.P. Coen). Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische Buurten*. Kunsthistorica Andréa A. Kroon heeft in opdracht van de gemeente Den Haag de twee Indische buurten beschreven. In dit artikel leest u over de ontstaansgeschiedenis van de oudste van de twee, namelijk de Archipelbuurt. Over de andere Indische buurt, Bezuidenhout, met zijn 49 straten vernoemd naar Indische gouverneurs-generaal, kunt u volgend jaar in het boek lezen. De historische afbeeldingen zijn afkomstig van de gemeente Den Haag.

Archipelbuurt

De huidige Archipelbuurt valt onder het stadsdeel Centrum en telt meer dan 18 locaties die vernoemd zijn naar de eilandengroep van voormalig Nederlands-Indië. Ze wordt begrensd door de Scheveningseweg, Ary van der Spuyweg, Kerkhoflaan, Koninginnegracht en Javastraat. Dit deel van de stad werd in de 19de eeuw gebouwd als woonwijk en vormde destijds een van de eerste grootschalige uitbreidingen buiten de singels van het oude centrum. Het stratenplan is tussen 1869 en 1889 geleidelijk tot stand gekomen na de bouw van het aangrenzende gebied Willemspark I (1857-1963) en tegelijkertijd met Willemspark II (vanaf 1870), waarmee het dan ook in functie en bebouwing nauw samenhangt.

Ontstaan

Langs de zuidgrens van de Archipelbuurt lag een oude landweg, de Laan van Schuddegeest, tegenover Willemspark I. Deze weg was al enkele jaren bebouwd, maar het grootste deel van het omliggende terrein had rond 1850 nog een landelijk karakter. Beeldbepalend was de Alexanderkazerne (1841-1848), door koning Willem II (1792-1849) in 1848 vernoemd naar de kort daarvoor overleden prins Willem Alexander Frederik Constantijn Nicolaas Michael (1818-1848). Hij was de tweede zoon van de koning en had na zijn studie te Leiden carrière gemaakt in het leger. Ook het oefenterrein dat in de achttiende eeuw bekend stond als 'Het Slagveld', werd nu Alexander(s)plein genoemd. Hagenaars spraken overigens liever van Alexander(s) veld, omdat het in feite een zandvlakte was, waarop in de winter werd geschaatst totdat het plein werd verkleind voor de bouw van het stadhuis.

Naar het westen en noorden waren de Israëlische, Rooms-Katholieke en Algemene begraafplaatsen van de stad gelegen. Ten oosten werd het gebied afgesloten door het Kanaal, aangelegd in het verlengde van de Prinsessegracht in de jaren 1830. Toen de bouwwerkzaamheden eind negentiende eeuw op gang kwamen, lag er geen grondig stedenbouwkundig ontwerp ten grondslag aan het stratenplan. Stukken grond werden aangekocht door verschillende particulieren en bouw- en exploitatiemaatschappijen, waaronder Duinweide van A.N. de Lint. Die hadden ieder hun eigen architecten in dienst. De stratenloop werd grotendeels bepaald door de bestaande wegen en waterlopen (waaronder de Haagse Beek), de ondergrond (deels duinzand en deels zandig moerasveen) en het winstoogmerk. Er werd gekozen voor een vrij hoge bebouwingsdichtheid, wat meer inkomsten per m^2 betekende.

Oorspronkelijk was de Archipelbuurt een duingebied tussen de Scheveningseweg en de Laan van Schuddegeest. Die laatste werd in 1861 omgedoopt tot Javastraat, waarna ook de naamgeving van nieuwe straten steeds aan de geografie van Nederlands-Indië zou herinneren. Als eerste werden de Balistraat (1869) en de Sumatrastraat (1870) aangelegd. Daarna werd ten westen van de Bankastraat (1873) gebouwd: Billitonstraat (1879), Borneo-straat (1878), Riouwstraat, Sundastraat en Madurastraat (1879), Malakkastraat (1880), Celebesstraat, Bonistraat en Timorstraat (1881). Vervolgens werd het overige gebied tot aan de Koninginnegracht voltooid: Atjehstraat (1881), Batjanstraat (1886) en Delistraat (1888). Als laatste werd de Lombokstraat (1889) vernoemd, eerder onderdeel van de Delistraat.

De straataanleg ten noorden van de Laan Copes van Cattenburch - met langere straten in oost-west richting en kortere verbindingsstraten in noord-zuidrichting – wekt de indruk meer planmatig tot stand te zijn gekomen. Dit was echter niet het geval. Een uitzondering is het Bankaplein (1883) met brede zichtassen op de hellende Bankastraat en Riouwstraat. Het Prinsevinkenpark (1888) in het noordwesten

▶

⑤ Celebesstraat met paardentram. (collectie Bob Feenstra)
⑥ Javalaantje
⑦ Bankastraat

van de Archipelbuurt heeft een afwijkende opzet. Dit villapark naar ontwerp van architect W.B. van Liefland kent juist gebogen straten rondom een ovaal plein. Het middendeel werd pas in het begin van de 20ste eeuw bebouwd in een door de Um 1800-Bewegung beïnvloede stijl.

Zo werd de wijk voorzien van gemengde bebouwing in onder meer Eclectische en neo-Renaissance stijl: brede lanen en straten met herenhuizen, kleinere huizen met aan binnenterreinen gelegen hofjes, en een villapark. De belangrijkste straten waren breed aangelegd met monumentale bebouwing, en oorspronkelijk voorzien van bomen en plantsoenen: Laan Copes van Cattenburch, Burgemeester Patijnlaan, Burgemeester Van Karnebeeklaan, Nassauplein, Surinamestraat, Koninginnegracht, Riouwstraat, Scheveningseweg en Javastraat. In de Timorstraat is een deel van het groen gehandhaafd, maar op de Laan Copes van Cattenburg en Koninginnegracht werd het gerooid om een betere verkeersdoorstroom te bieden, waardoor hun karakter werd aangetast.

Onder de wijkbewoners waren veel repatrianten en verlofgangers uit Indië te vinden, waaronder militairen uit de Alexanderkazerne. In de Atjehstraat 33-123 waren de zogeheten Commissie- of Commieshuisjes, gebouwd in opdracht van het 2de Commandement van Genie, bestemd voor gehuwde onderofficieren. In de huizen is ter hoogte van huisnummers 43, 65, 87 en 113 nog altijd een reeks rijk gebeeldhouwde gevelstenen aanwezig, waarin grotesken en guirlandes, militaire ornamenten en cartouches met de bouwjaren zijn aangebracht. Ze zijn nu een Gemeentelijk Monument. Het verschil in sociale status weerspiegelde zich destijds in de verschillende straten. In de Malakka- en Celebesstraat woonden lage officieren en ambtenaren met een kleine beurs. De Banka-, Soenda- en Madoerastraat trokken vooral gegoede burgers, terwijl de Riouw- en Delistraat bestemd waren voor mensen met een ruime beurs. De rijken kozen eerder voor de Javastraat, Nassauplein of Surinamestraat, waar zij over een koetshuis en personeelsgebouwen konden beschikken. Arbeiders werden gehuisvest in de Sumatra-, Soerabaja- en Alexanderhofjes en de Mallemolen. De populariteit van de wijk onder oud-Indiëgangers begon na 1900 alweer af te nemen. In het interbellum werd een nieuwe woonvorm populair, die specifiek op repatrianten was gericht. Haagse bouwmaatschappijen maakten reclame voor 'het nieuwe woonen' in zogeheten 'woonhotels', overgewaaid uit Amerika. Het waren flatgebouwen met appartementen, waarin zowel particuliere en openbare, als dienst- en serviceruimten waren ondergebracht. Men kon er tegen betaling gebruik maken van allerlei services, van catering tot autogarage. In Indië was men gewend geraakt aan het hebben van (veel) personeel, maar in Nederland lagen de lonen hoger en was personeel moeilijker te vinden. De woonhotels boden daarin uitkomst. Voorbeelden uit de jaren '20 en '30 zijn Boschzicht, Arendsburg, Duinwijck, Cats' Heuvel en Zorgvliet, die echter allemaal buiten de Archipelbuurt gelegen zijn.

DEEL UW VERHAAL OVER EEN INDISCHE BUURT OF STRAAT

UW BIJDRAGE IS GEWENST
U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. Ook kunt u het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl voor de nieuwste teksten, prenten en foto's per gemeente, of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

"De huwelijksnacht" **© Artifat /Sylvia Hiert, 2017**

"maar WIJ hebben er wél nog zin in, hè ...?"

1 DE JAPANSE STRATEGIE NA DE CAPITULATIE

In 2007 promoveerde Mary van Delden aan de Radboud Universiteit Nijmegen met een dissertatie over de republikeinse kampen. Haar dissertatie laat zien dat we wellicht op een andere manier naar het gijzelaarsaspect moeten kijken en dat de interneringen, de bewaakte kampen en de evacuaties laten zien dat er sprake was van enige 'orde in de chaos'. Toch concludeert Van Delden dat er al decennia lang artikelen en documentaires verschijnen over de Bersiap met clichés, onwaarheden en niet onderbouwde aantallen slachtoffers, terwijl informatie die een breder beeld geeft van de Bersiap stelselmatig wordt genegeerd of ontkend. Daarnaast is de benadering vrijwel altijd Nederlandcentrisch, wat ook blijkt uit de onlangs verschenen studie 'De brandende kampongs van Generaal Spoor' van Limpach. In de komende afleveringen deelt Van Delden nogmaals een aantal van haar bevindingen met ons.

Volgens historici negeerden de Japanners na de capitulatie de geallieerde orders. De Japanse houding was echter gecompliceerder door een belangrijk cultureel aspect, de keizerverering. Vanuit hun culturele traditie konden de Japanners – als verslagen partij – de geallieerde orders niet negeren, omdat een dergelijke houding het aanzien van hun keizer zou schaden. Zij moesten die orders strikt opvolgen. Tegelijkertijd bedacht de generale staf van het 16e leger op Java echter plannen om Britse bevelen te omzeilen terwille van de toekomst van Japan en Indonesië en de veiligheid van het Japanse leger. De staf deed dat op een zodanige manier dat zij zich bij eventuele Britse beschuldigingen kon indekken met in hun ogen legale verklaringen voor haar acties.

Voor mijn onderzoek baseerde ik mij voornamelijk op correspondentie (en een gesprek) met luitenant-kolonel Miyamoto Shizuo, destijds lid van de staf van het 16e leger. Hij is dus mijn enige bron en dat kan eenzijdige informatie opleveren. Toch hecht ik grote waarde aan zijn getuigenissen. Die geven inzicht in de achtergrond van het Japanse optreden, omdat hij uitlegt waarom en met welke maatregelen de Japanners de Britten de loef afstaken. De maatregelen en de gevolgen hiervan blijken overeen te komen met of zijn te toetsen aan de in onze historiografie bekende ontwikkelingen op Java.

Keizerlijke boodschap

Nadat de staf op 15 augustus via de keizerlijke radioboodschap had gehoord dat Japan zich had overgegeven, werd besloten de Indonesiërs nog niet in te lichten. Eerst moest de nieuwe situatie besproken worden. Dat gebeurde de volgende dag en het standpunt was; 'We, all the Japanese forces knew that we had to obey the Allies orders sincerely', omdat dat de enige manier was 'to preserve the Emperors system.' Daarnaast was de staf van mening dat 'we had to consider our survival even though we were defeated. We could not leave all our fortunes to the Allies.' Japan, zo redeneerde de staf, had zelf geen grondstoffen en voor haar buitenlandse handel was Zuidoost-Azië het belangrijkste afzetgebied. Als de geallieerden de vooroorlogse status van die gebieden zouden herstellen, werd Japan onvermijdelijk een vierderangs natie. Het was vrijwel zeker dat de Filippijnen, Malakka, Singapore, Burma en Frans-Indo-China weer onder het beheer zouden komen van de overwinnaars. Voor Nederlands-Indië lag dat anders. Nederland was in augustus 1945 geen sterke militaire macht en daardoor had het Indonesische onafhankelijkheidsstreven veel meer kans van slagen. Als Indonesië zijn eigen natuurlijke rijkdommen zou beheren, was dat gunstig voor Japan. Op de een of andere manier moest Japan proberen Indonesië bij te staan. Dat kon vanwege geallieerde bevelen niet op een actieve manier. De fundamentele houding van het 16e leger moest passief zijn. Als eerste manipuleerde de staf met het invoeren van de status quo die had moeten ingaan na de keizerlijke boodschap. Omdat er nog geen geallieerde bevelen waren ontvangen deed de staf of ze niet op de hoogte was van de capitulatie. Ze zou wachten op de orders van hun bevelhebbers. Besloten werd de overgave op 22 augustus officieel bekend te maken (vandaar dat de mensen in de kampen zo laat hoorden dat Japan verslagen was) en de status quo zou op de 25ste te middernacht ingaan. Tot de 22ste mocht geen Japanner spreken over de Japanse capitulatie, want dan waren ze als verliezende partij verplicht de

① Miyamoto Shizuo en Mary van Delden bij de viering van 50 jaar republiek Indonesia op 17 augustus 1995 in Jakarta.
② Aftocht van het Japanse leger van Java. (collectie Sutrisno Mangundihardjo)
③ Japanse officieren wachten op vetrtek van Java. (collectie Sutrisno Mangundihardjo)

internationale richtlijnen te volgen en de status quo te respecteren. Deze maatregel leverde een tijdwinst van 7 dagen op (15 tot 22) om hun strategie uit te werken.

Verwacht werd dat de geallieerden de volgende orders zouden geven: de Japanners moesten de Japans opgeleide inheemse strijdkrachten (PETA) ontwapenen, geen wapens overdragen aan de Indonesische bevolking en de kampen bewaken. De staf was overigens al van plan om de PETA te ontwapenen. Ze verwachtte een opstand en als de Indonesiërs op de hoogte waren van de capitulatie, was de kans groot dat de 69 PETA-bataljons weigerden de wapens in te leveren. Dan zouden de geallieerden het 16e leger dwingen de PETA te ontwapenen. Dat bracht de Japanse militairen in ▶

gevaar vanwege onvermijdelijke gevechten. De PETA werd daarom zo snel mogelijk en bij verrassing ontwapend. Met een ontwapende PETA die dan niet in opstand kon komen, was er geen noodzaak dat het 16e leger de orde en rust op Java moest handhaven. Die taak kregen inheemse mobiele politie-eenheden toegeschoven die in feite al enkele maanden als zodanig onder Japans toezicht functioneerden.

Besloten werd bij aankomst van de Britten erop aan te dringen de verantwoordelijkheid voor orde en rust bij de inheemse politie-eenheden te laten op basis van een nieuwe Indonesische identiteit, want het Indonesische volk had een grote mentale verandering ondergaan. Daarnaast wilde de staf proberen de Britten te overtuigen van de intensiteit van het onafhankelijkheidsstreven en hun steun vragen voor internationale erkenning van de republiek. Miyamoto stelde een officieel rapport op waarin hij de veranderingen beschreef en dit rapport werd inderdaad op 15 september – bij aankomst van de Britse HMS Cumberland – door chef-staf generaal-majoor Yamamoto aan schout-bij-nacht Patterson overhandigd.

Wordt vervolgd...

3 OOST & WEST

Eerder in Pelita Nieuws liet Cary Venselaar de kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp aan het woord over de zes grote reizen die hij naar Nederlands-Indië maakte tussen 1898 en 1937. Aansluitend vertelde hij ons in de reeks *Schatgraven in de Indische kunst* meer over de belevenissen van Nieuwenkamp in Indonesië en zijn werk daar. Nu mogen wij u opnieuw verrassen met onderzoek van Venselaar aan de hand van prenten uit de enorme nalatenschap van Nieuwenkamp die hij bespreekt onder de titel Oost en West. Het levert een aantal aangrijpende beschouwingen op, dit keer over de weefkunst.

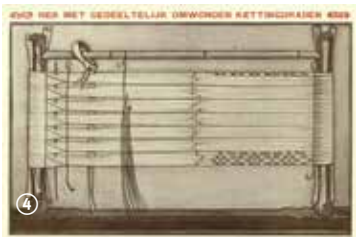

① Weefsel van Bali (detail) met hetzelfde motief uit 1906. Door Nieuwenkamp aangekocht.
② Weefrek te Patan, India, vergelijkbaar met de tekening uit Bali en Lombok van Nieuwenkamp. Een van de gebr. Salvi werkt aan het afbinden van draad voor een kleurbad.
③ Weefraam, algemeen in gebruik op Bali. Getekend door Nieuwenkamp in 1906.
④ Hetzelfde weefraam uit Tenganan, door Nieuwenkamp getekend. Afgebeeld in Bali en Lombok.
⑤ Portret van de jonge vorst Gusti Njoman Djlatik van Karangasem. Getekend door Nieuwenkamp in 1907.
⑥ Poort van het gesloopte paleis in Tabanan. Getekend door Nieuwenkamp in 1906.

Bij zijn speurtocht naar kunst en kunstnijverheid had Nieuwenkamp zich al in 1898 op Java verdiept in het maken van weefsels. Hij bezocht daar batikateliers. Ook andere weefsels als ikat, waarvan de scheringdraden vooraf gekleurd werden, kende hij al toen hij in 1904 voor het eerst op Bali arriveerde. In 1906 kocht hij in Tabanan mooie zaken aan op een veiling omdat het paleis van de vorst gesloopt zou worden. Er was een kistje met doeken bij en daarin ontdekte hij twee bijzondere weefsels. Ikat, waarvan zowel de schering als de inslagdraden tevoren gekleurd waren. Dubbel-ikat! Het was toen nog niet bekend dat deze weeftechniek in Indië gebezigd werd. Vooral de gedempte antieke kleuren weken af van alles wat hij gezien had. Het weefsel bleek uit Karangasem afkomstig te zijn. Later, toen hij bij de vorst van Karangasem op bezoek was, kwam het ter sprake. Goesti Bagoes Djelantik vertelde dat het uit Tenganan afkomstig moest zijn, een geïsoleerd liggend dorpje waar mensen woonden die anders leefden dan de Balinezen, die eromheen woonden, de Bali-Aga. Een bezoek was snel geregeld. Te paard, in gezelschap van de vorst en dienaren werd Tenganan bezocht. Daar toonde het dorpshoofd hoe dubbel ikat gemaakt werd. Het gehele proces werd later beschreven en afgebeeld in Bali en Lombok.

Toen ik Noord-India bereisde en het Calico Museum te Ahmedabad bezocht kwam ik precies zo'n weefraam tegen. Informatie kreeg ik niet maar werd verwezen naar het stadje Patan. Bij toeval ontdekte ik dat het aan de route naar het noorden lag en we besloten daar te overnachten. In het viezige hotel hing een poster aan de wand met een afbeelding van een fraai ikatweefsel. Het verwees naar de weverij van de gebroeders Salvi. We zijn er gaan kijken. Naast een veldje met herkauwende koeien stond een ruim woonhuis, de ruimte was bijna volledig gevuld met een groot weefgetouw waarop dubbel ikat geweven werd. Een van de gebroeders gebruikte een raam waarop vooraf gekleurde draden gespannen waren. Dat raam was eveneens identiek aan dat in het museum en aan de tekening die Nieuwenkamp in Tenganan gemaakt had. Voor mij was de connectie onmiskenbaar. De gebroeders Salvi bleken de laatste nazaten van een grote familie van wevers te zijn die

eeuwenlang in deze streek kostbare en prachtige doeken hadden gemaakt. Maar het vak had geleidelijk zijn toekomst verloren. Goedkope machinaal gemaakte weefsels hadden de markt verkleind. Ja, ze wisten dat ze ook op Bali gemaakt waren, maar daar waren ze nooit geweest.

Ze toonden mij een doek waarop een patroon zichtbaar was dat sprekend op een doek leek dat uit Tenganan afkomstig was. Maar of er een relatie tussen de familie Salvi en de wevers van Tenganan bestond was me niet duidelijk. Zo'n connectie kon niet bestaan omdat er hier al meer dan duizend jaar op deze wijze geweven werd! En voor zover men wist was er nooit iemand naar Bali gegaan. Ik maakte foto's en thuis gekomen zocht ik na wat erover bekend was. Vroeger kochten hooggeplaatsten van Java en Bali bijzondere weefsels aan die in India gemaakt werden. Dure weefsels, ze werden in opdracht vervaardigd. Soms werden de patronen voorgeschreven. Het zal zo geweest zijn dat een paar familieleden, zeer lang geleden, voor de vorsten van Karangasem doeken geweven hebben en dat er zoveel belangstelling voor was dat ze uitgenodigd werden om naar Bali te komen om voor het hof te werken. Vrouwen en weefgetouwen zijn toen ook meegekomen. Wellicht een van de redenen waarom de familie Salvi steeds kleiner werd. Karangasem schonk hen grond om te wonen en te werken in een afgezonderde vallei. Daar werd hun dorp gebouwd. De wijze van bouwen wijkt daarom af van de rest van Bali. DNA-onderzoek bij de bewoners heeft er later op gewezen dat de bewoners niet van Bali afkomstig zijn. Het zijn dus geen Bali-Aga en het onderzoek wijst naar India. Het moet eenvoudig vast te stellen zijn of de Salvi's en de bewoners familie van elkaar zijn. Als dat zo is zal het dubbel-ikat geen Balinese uitvinding zijn, zoals Nieuwenkamp beweerde. Maar zijn ontdekking was toen wel een eye-opener.

BOEKEN HOEK

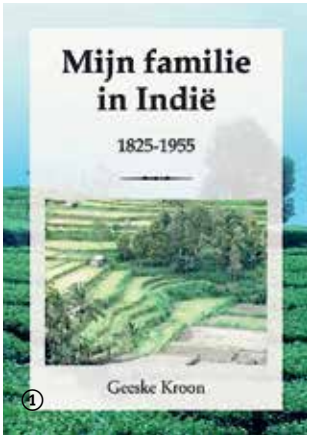

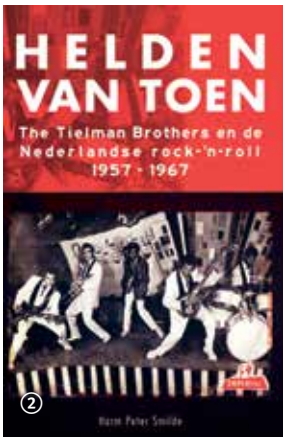

Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Mijn familie in Indië'

Nooit heeft ze erbij stil willen staan dat in het verre Indië haar wortels liggen en een stuk van haar verleden. Dat haar voorouders zich al in 1825 in dit land vestigden. Dat ze een geschiedenis deelt met talloze Nederlanders en Indische Nederlanders. Ze moet 60-plus worden voor ze bereid is haar achtergrond te gaan ontdekken. Deze tocht leverde een ontdekking op van de geschiedenis van de Nederlanders in Indië en van de geschiedenis van haar familie in dit boeiende land.

Alle leden van haar familie dragen met hun verhaal bij aan inzicht in het verleden. Haar opa, die Indo was; haar Europese oma, die naar Indië ging. Haar moeder die twee Japanse interneringskampen heeft overleefd. Haar vader die als Nederlands soldaat naar Indië ging. Een huwelijk en een gezin dat in het naoorlogse Indië van de laatste restjes comfortabel leven geniet en dan na 1949 Indië moet verlaten. Zijn afwegingen om naar Nieuw-Zeeland te gaan of Australië, of toch maar naar Holland. Veel boeiende verhalen, die samen een interessant beeld schetsen van een kleurrijk verleden. En dit is niet het verleden van slechts deze ene familie.

'Mijn familie in Indië' 1825-1955
Geeske Kroon
Uitgever Lecturium
ISBN 978 90 4844 220 1
€ 15,95

② **'Helden van toen'**

Helden van toen neemt je mee naar de hoogtijdagen van de The Tielman Brothers en laat zien dat iedere Nederlandse (rock/pop)muzikant vanaf die tijd schatplichtig is aan deze muzikale broers. Zij hebben de toon gezet.

"Ik heb The Tielman Brothers live gezien, zeker, in Palais de Danse. Ik wist niet wat me overkwam. Dat was de tijd toch een klein tikkeltje geniaal vooruit, eigenlijk wel, toch." Jan Akkerman

"Wij speelden gitaar omdat we The Tielman Brothers en andere Indo-bands hadden gezien. Als je begint met muziek maken, dan moet je toch helden hebben. En dat waren zij in die tijd." Rinus Gerritsen

De auteur maakt er een prettig, zeer leesbaar boek van, dat leest als een roman. Een roman over de vijftiger en zestiger jaren, met veel herkenningsfeiten voor leeftijdsgenoten van de broers Tielman, waarbij het verhaal van de band uiteraard steeds voorop staat. Dit alles met veel uniek, nooit eerder gepubliceerd beeldmateriaal. De broers Reggy, Ponthon, Andy en Loulou Tielman zijn de ongekroonde pioniers van de Nederlandse pop- en rockmuziek. In de jaren vijftig van de vorige eeuw komen zij met hun versie van de revolutionaire rock-'n-roll van Indonesië naar Nederland. Ze hebben overal lak aan en stappen gewoon met hun gitaar en drie akkoorden het podium op. Voor de lol, voor het geld en voor de meisjes. In dit boek word je meegenomen in hun verhaal. Naar een Nederland dat maatschappelijk en cultureel op de helling staat. Naar de rauwe randen van de rock-'n-roll-clubs in Duitsland waar The Tielman Brothers vooral optreden. Naar die helden van

toen die een ereplaats verdienen in onze muziekgeschiedenis van nu.

'Helden van toen'
The Tielman Brothers en de
Nederlandse rock-'n-roll 1957-1967
Harm Peter Smilde
Uitgeverij SWP
ISBN 978 90 885 0754 0
€ 19,95

③ 'Tabé Java, tabé Indië'

In 1945 melden duizenden Nederlandse jongens zich aan als oorlogsvrijwilliger om 'onze Rijksgenoten in Indië te bevrijden'. Evert-Jan Nijboer, een boerenzoon met weinig toekomstperspectief en veel idealen, geeft zich op. Hoopvol begint hij aan zijn avontuur, en aan zijn dagboek. De heenreis leest als een jongensboek, maar eenmaal op Java is alles anders. Hij ziet vrienden sneuvelen, wordt fotograaf van massagraven en redt duizenden Javanen van een verbrandingsdood. De terugreis is een survivor's story en bij thuiskomst zwijgt Evert-Jan, zoals zovelen. Zeventig jaar later reist kleinzoon Ronald Nijboer zijn opa achterna, met diens dagboek in de hand. Hij onderzoekt het lot van de oorlogsvrijwilligers, die altijd een status aparte hielden. Waarom zweeg een hele generatie Indië-gangers? En wat komen we te weten, als het zwijgen met verhalen gevuld wordt? Ronald Nijboer (1987) is schrijver en onderzoeker. Eerder publiceerde hij bij De Correspondent en Historiek.net. Door zijn achtergrond als socioloog weet hij in zijn debuut, *Tabé Java, tabé Indië*, als geen ander het persoonlijke verhaal van zijn opa te verweven met de ondergang van Nederlands-Indië.

'Tabé Java, tabé Indië'
de koloniale oorlog van mijn opa
door Ronald Nijboer
Uitgever HarperCollins Holland
ISBN 978 940 2727 730 2
€ 19,99

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunst-werken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

Tot nu toe waren de veilingen zeer succesvol. De totale opbrengst ligt op dit moment rond € 7250,-. Omdat blijkt dat abstract werk geen gretige aftrek vindt onder ons publiek bieden we dit keer weer een figuratief werk aan. Het gaat om een originele gesigneerde aquarel van Soewardja, een kunstenaar van de Mooi Indië school, die werd geboren in 1900. Mooi Indië is de Nederlandse naam van een vooroorlogse school voor Indonesische kunstenaars. We schatten dat dit origineel werd geschilderd omstreeks 1930/1940. De afmetingen van dit ingelijste kunstwerk zijn 40 bij 50 centimeter. Wilt u in het bezit komen van dit fraaie kunstwerk, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. De minimumprijs is in dit geval € 100,-. Biedingen kunnen gestuurd worden tot uiterlijk 1 december 2017 naar ons adres Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoonnummer. Het werk wordt toegewezen aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

VRIJWILLIGERSDAG 2017

Op 9 september vond in het Zeeheldentheater in Den Haag de jaarlijkse Pelita Vrijwilligersdag plaats. Vrijwilligers uit het hele land kwamen die dag bij elkaar om elkaar te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en te genieten van muziek, dans en lekker Indisch eten. Al met al weer een geslaagde happening!

PELITAHUIZEN IN BAARN (DEEL 1)

① Pelita gevelsteen. (collectie Hist. Kring Baerne)
② Soevereiniteitsoverdracht: minister-president Drees spreekt, koningin Juliana en de Indonesische premier Mohammed Hatta luisteren aandachtig. (foto: internet)
③ Patria Baarn, verzorgingshuis voor Indische ouderen.
④ Baarnse Kievitstraat in de jaren '50. (collectie HKB)
⑤ 5e klas Herv. Lagere School Spoorstraat; Adri Fürste (4), Els Punt (28) en ikzelf (15), Baarnse Bos, winter 1951/52. (collectie Ed Vermeulen)
⑥ Boekomslag *Opgevangen in andijvielucht* van Griselda Molemans.

PELITA: EEN TROPISCH OLIELAMPJE EN HET VERDRIET VAN INDIË IN NAOORLOGS BAARN.

Op 17 november van dit jaar is het 70 jaar geleden dat Stichting Pelita werd opgericht. In die tijd was de eerste opvang van in Nederland arriverende Indische Nederlanders de belangrijkste taak van Pelita. Ed Vermeulen blikt terug op die eerste jaren, en richt zich daarbij in het bijzonder op de gang van zaken rond de zg. Pelita-huizen in de gemeente Baarn in 1951. Hier volgt deel 1 van zijn verhaal.

TIJDSBEELD

15 augustus: capitulatie van het Japanse leger in voormalig Nederlands-Indië (nu Indonesië), 17 augustus: proklamasi, Bersiap-periode, Politionele Acties (anno 2017 spreken we van een dekolonisatieoorlog), 21 september 1948: vervanging van de naam Nederlandsch-Indië door Indonesië, 27 december 1949: tekening soevereiniteitsoverdracht, 20 juli 1950: het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) wordt ontbonden. Einde van een tijdperk.

OPGEVANGEN IN ANDIJVIELUCHT

Bovengenoemde ontwikkelingen en gebeurtenissen vormden de basis van een ware, jarenlang durende, volksverhuizing vanuit Nederlands-Indië richting Nederland, door sommigen ook wel Patria (vaderland) genoemd. Patria, niet te verwarren met het gelijknamige Baarnse verzorgingshuis voor Indische ouderen. Klinkt vertrouwenwekkend en misschien ook wel romantisch, maar de romantiek was voor velen ver te zoeken! Evacués, repatrianten, vluchtelingen, spijtoptanten (warga negara's), KNIL-militairen, waaronder een grote groep van Molukse afkomst, verlieten, gedwongen door de omstandigheden, de door de oorlogsjaren geteisterde Gordel van Smaragd.

Een groot aantal Nederlandse en gecharterde buitenlandse passagiers- en omgebouwde vrachtschepen zorgden voor het vervoer. Door de Nederlandse regering en vanuit particulier initiatief in het leven geroepen (lees: uit de grond gestampte) organisaties, waren betrokken bij de opvang van deze groepen ontheemden. Een totaal van ruim 300.000 voormalige inwoners van Nederlands-Indië trachtten op deze wijze hun plek in de Nederlandse samenleving te vinden. Een niet altijd eenvoudige opgave, waarbij in veel gevallen van een warm welkom zeker geen sprake was. Een mogelijke uitzondering in deze situatie werd gevormd door de in Baarn neergestreken familie Meijering. Via de nu sinds lang vervlogen verhalen van mijn klasgenoot lagere school en toenmalige schoolvriend Ward(je) Meijering herinner ik mij de lotgevallen van zijn familie die zich, denk ik, in 1948, komend vanuit Nederlands-Indië, in Baarn vestigde, eerst op kamers in de Brinkstraat en weer later, in de jaren 1950/51, als de waarschijnlijk eerste bewoners van het nieuwgebouwde huis Kievitstraat 54. Ik heb daar gespeeld en kan u verzekeren dat de afstand van de Laanstraat, waar ik toen woonde, naar deze nieuwbouwbuurt op de Baarnse hei niet onaanzienlijk was. Een verre tocht naar, toen, onbekend terrein.

In min of meer dezelfde tijd kwamen de families Fürste en Punt, waarvan de vaders ex-KNIL-militairen waren, in de Kemphaanstraat wonen. Dochters Adri en Els waren klasgenootjes in ondermeer de 5e en 6e klas. Of hun verhalen verteld en gehoord werden? Mijn herinnering laat me hier in de steek.

Het kan natuurlijk ook zo maar zijn dat ik als (lagere-)schooljongen niet echt snapte wat er aan de hand was. Nu weet ik beter. De bekende en uiterst strijdvaardige schrijfster en onderzoeksjournaliste Griselda Molemans doet over deze tijd verslag in het door ▶

haar geschreven en in 2014 uitgegeven spraakmakende boek *Opgevangen in Andijvielucht*. Een opmerkelijke en vooral ook suggestieve titel die niets aan de verbeelding overlaat. Het boek geeft in verschillende hoofdstukken specifieke Baarnse informatie: contractpensions, kindertehuizen, BAVO opvangcentrum voor Indische ouderen, Patria Nassaulaan (nu in Bussum), maar ook Pelita en zijn Baarnse connecties komen ruimschoots aan bod.

STICHTING PELITA

Eén van de hierboven genoemde particuliere initiatieven leidde tot de oprichting van Stichting Pelita. De datum: 17 november 1947. Koningin Wilhelmina was vanaf het begin Beschermvrouwe en later zelfs ere-voorzitter. De intrigerende naam werd ontleend aan een olielampje dat in de tropische nachten vaak langs onverlichte wegen, kampongs en op berghellingen als lichtbaken diende. In de eerste statuten van de stichting staat onder het kopje Doel ondermeer geschreven: "De stichting stelt zich ten doel bij te dragen tot de leniging van de zedelijke, maatschappelijke en stoffelijke noden van personen die het slachtoffer zijn geworden van de oorlog met Japan". Ook het beschikbaar stellen van goede en verantwoorde woonruimte behoorde tot de kerntaken van Pelita. Baarn is hierin een van de gemeentes die het verschil maken: de gemeenteraad heeft in samenwerking met Pelita in november 1950 besloten om acht eengezinswoningen, voorzien van woonkamer, zitkamer en keuken, met boven drie slaapkamers en een doucheruimte, in de toen spiksplinternieuwe Grototostraat te bouwen, de nummers 28 t/m 42. Na een openbare aanbesteding werd de bouw gegund aan de Baarnse aannemer W. van Wilsum. Deze slaagde erin de woningen ongeveer een half jaar na begin van de bouw op te leveren. Als bijzonder kenmerk hebben de woningen een bruinrood gevelsteentje naast de deur met de beeltenis van het eerder genoemde olielampje. In totaal bouwt Pelita in zesentwintig gemeenten een kleine zeshonderd woningen en flats uit eigen middelen.

In het in 1997 door Stichting Tong Tong uitgegeven boek *Indisch licht. Een halve eeuw steun aan oorlogsgetroffenen uit Indië* van de auteurs Will Tinnemans en Frank von Winckelmann staat een overzicht: Alblasserdam, Den Haag/Loosduinen, Gouda, Leiden, Leidschendam, Scheveningen, Alkmaar, Amstelveen/Nieuwer-Amstel, Den Helder, Huizen, Santpoort, Amersfoort, Den Dolder, Driebergen, Soest, Utrecht, Zeist, Apeldoorn, Ede, Nijmegen, Heerenveen, Leeuwarden, Deventer, Groningen en als laatste Maastricht. Opmerkelijk genoeg staat Baarn er niet bij; wel wordt buurgemeente Soest vermeld met acht woningen. Deze zijn in Soest echter niet te vinden; gemakshalve nemen we aan dat het bouwcontingent is overgeheveld naar Baarn. Een typisch voorbeeld van 'een dorp te ver'? Hoe het ook zij, op dinsdag 17 juli 1951 werden de Baarnse Pelitahuizen officieel geopend. Wie die opening verrichtte en wie de eerste bewoners van deze fraaie nieuwbouwhuizen waren leest u in deel 2 van *Pelita: een tropisch olielampje in naoorlogs Baarn en het verdriet van Indië*.

YVONNE GROENEVELD
BIJ EUGENIE IN DE KEUKEN

① Armando Ello.
② Bij Eugenie in de keuken.
③ Max Rijkschroeff.

"Bij Eugenie in de keuken" is de titel van een nieuwe reeks theatervoorstellingen, waarbij tante Eus het publiek meeneemt in gebeurtenissen in en rond haar keuken. In deze Culinaire Beleving, krijgt u niet alleen te maken met keukenrecepten, maar neemt zij u ook mee in haar keukenverhalen, haar liedjes, haar anekdotes en haar keukenroddels.

Daarin wordt zij bijgestaan door haar kokkie/kebon Jeffrey van Overeem, die in haar keuken de maaltijden voorbereidt die aan het eind van de middag worden geserveerd. In deze voorstelling ontvangt tante Eus steevast gasten, die haar deelgenoot maken van hun levensverhaal. De gast van deze middag is Armando Ello, een begenadigd fotograaf. Deze middag kan het publiek kennis nemen van zijn werk. Door middel van verschillende projecten toont hij ons zijn fascinatie voor zijn portretten. Daarnaast laat Max Rijkschroeff ons het verschil weten tussen de Indische en Indonesische keuken en vraagt hij aandacht voor de Stichting Hulp aan Landgenoten in Indonesië (HALIN). Bij Open Microfoon geeft tante Eus een bezoeker de kans om zijn/haar zegje te doen, want aan de keukentafel kan immers alles worden besproken.

Voor een meerprijs van €10,- op de entreeprijs kunt u na afloop meegenieten van een feestelijk voorafje en een heerlijke portie nasi rames. Tijdens deze happening zal zanger-gitarist Joony van Maanen u muzikaal entertainen. Sri verzorgt de hapjes en overheerlijke gerechten. Kortom "Bij Eugenie in de keuken" is het meer dan alleen culinair genieten.

Extra informatie:
www.yvonnegroeneveld.nl

Datum: zondag 12 november 2017
Aanvang: 14:30 uur / kassa open 13:45 uur
Entree: € 13,00 / CJP, U-pas en 55plus € 11,00
Maaltijd: € 10,00 extra (reserveren verplicht)
Reserveren: tel. 030-2315440 of
http://www.werftheater.nl/reserveren

Het Werftheater
Oudegracht 58-60 aan de werf
Postbus 13084
3507 LB Utrecht

BEKEKEN DOOR HABIB

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad Marinjo en het radioprogramma Suara Maluku. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In 'Bekeken door Habib' geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

DE NIEUWE SCHATKAMER VAN DE MOLUKSE GESCHIEDENIS

U kunt zeggen van het internet en de digitale wereld wat u wilt, iedereen is het erover eens dat er zaken zijn veranderd. Wereldwijd zijn er steeds meer mensen die toegang hebben tot het internet. Enerzijds groeit de groep die op zoek is naar allerlei informatie op het internet. Anderzijds is er een steeds groter aantal mensen die hun gedachten en kennis delen met de rest van de wereld via de digitale snelweg. De rol van het vertrouwde papier als informatiedrager neemt af. Natuurlijk, je kan je vaak beledigd voelen door bepaalde ideeën op het internet en de gedeelde kennis niet altijd op waarde schatten. Ik zie echter toch vooral de positieve mogelijkheden. Als onderzoeker blijf ik informatie vinden waar ik vroeger praktisch geen toegang toe had en die nieuwe invalshoeken biedt.

De internationale groep Malukunet

Als iemand die niet is opgegroeid met het internet en de digitale mogelijkheden, prijs ik mij wel gelukkig dat ik de digitale revolutie van dichtbij heb beleefd. Het is rond 1990. Ik bevind mij op de universiteit in Leiden en kan via de computer en het internet voor het eerst zoeken in een bibliotheek die zich in Australië bevindt. Niet lang daarna is het internationaal ook mogelijk persoonlijke berichten elektronisch te versturen via de computer en het internet: e-mail. De eerste e-mails bestonden uit slechts een aantal witte tekens op een zwart of groen scherm, maar deze machinetaalachtige berichten worden al snel gebruikersvriendelijk en leesbaar als een traditionele brief.

Tijdens een wetenschappelijke conferentie op Hawaï maakte ik kennis met een blinde Amerikaanse zoon van een predikant die met zijn gezin lange tijd op het eiland Buru had gewoond. Ondanks, of wellicht dankzij zijn visuele handicap was deze man uitstekend op de hoogte van de allernieuwste technische ontwikkelingen rond het internet. Na mijn terugkomst in Nederland kreeg ik van hem het voorstel om mij digitaal aan te sluiten op een gedeeld e-mailadres. Hiermee kon ik, samen met allerlei andere mensen die zich ook hadden aangesloten, alle berichtjes lezen die naar dit adres werden gestuurd. Zo ontstond de digitale discussiegroep Malukunet. Iedereen die informatie over de Molukken wilde delen met andere geïnteresseerden, kon het bericht versturen naar dit e-mailadres. Daar was het weer te lezen voor ons allemaal. Ik herinner mij dat de genoemde predikantenzoon – hij heette Chaumont (Joe) Devin – meerdere berichtjes deelde over de verhalen die hij vroeger op de Molukken had gehoord. Zo had hij een verhaal opgeschreven dat hem in de jaren zestig was verteld door een oudere Ambonese tante Uneputty over haar herinneringen en de verhalen die haar vroeger waren verteld over de geschiedenis. Zonder het internet en de discussiegroep was ik nooit op de hoogte geweest van de verhalen van deze oude Ambonese tante.

De komst van de islam naar Saparua

Inmiddels wordt het al een tijd als de normaalste zaak van de wereld gezien dat steeds meer persoonlijke berichten, gedrukte werken en archiefmateriaal zijn gedigitaliseerd en beschikbaar zijn op het internet. Waar je vroeger nog speciaal de deur voor uit moest, kan je steeds vaker vanuit je eigen stoel thuis inzien en bovendien op het moment dat jij zelf wenst. Zo lees ik bijvoorbeeld regelmatig eeuwenoude historische standaardwerken thuis op de computer en buiten kantooruren. De laatste tijd gaat het internet ook een steeds grotere rol spelen in het dagelijkse leven op de Molukken. Zo stuit ik steeds vaker op de voorheen slechts mondeling overgeleverde verhalen over de ontstaansgeschiedenis van verschillende dorpen op de Molukken. Iets waar ik als onderzoeker, en vele anderen buiten de Molukken met mij, voorheen praktisch nauwelijks toegang toe had. Onlangs vond ik een artikel op het internet van een zekere drs. Ali Holle, een Molukker van daar, die schreef over de komst van de Islam naar het eiland Saparua. De islam zou door twee mannen uit Bagdad in Saparua zijn geïntroduceerd. Beiden worden met naam genoemd. Op basis van de standaardwerken over de geschiedenis van de Molukken ben ik er altijd van uitgegaan dat de islam in de loop van de 15e eeuw naar de Molukken is gekomen. Dit alles op basis van de enige geschreven kroniek over de geschiedenis van het noordelijke schiereiland van Ambon, de *Hikayat Tanah Hitu*, en de eerste islamitische naam in de rij van sultans van Ternate. Echter, het verhaal van Holle spreekt over het begin van de dertiende eeuw.

Hoewel de bronnen van dit verhaal voor mij nog onduidelijk zijn, is het wel zo dat niet alleen de volledige namen van de twee Irakezen uit Bagdad worden genoemd, maar ook het jaartal van hun aankomst op Saparua: 1212. En dit zou dus ruim drie eeuwen eerder zijn, dan voorheen door velen werd aangenomen! De afwijkende datering van de komst van de islam naar de Molukken biedt nu wel een mogelijk ander perspectief op de geschiedenis van de regio.

Het verhaal van tante Uneputty

De aanwijzing voor een andere datering van de aanwezigheid van de islam op de Molukken heb ik dankzij het internet. De toegang van een steeds grotere groep mensen in de Molukken tot het internet, gaat hieraan vooraf. Ik denk eerlijk gezegd niet, dat ik zonder het internet in aanraking zou zijn gekomen met het verhaal uit Saparua. Dankzij het internet kunnen steeds meer mensen hun informatie delen en kunnen wij buiten de Molukken kennis nemen van deze informatie, en omgekeerd. Zo ben ik ook blij met de berichten die Joe Devin destijds heeft gedeeld via Malukunet. Inmiddels bestaat de oorspronkelijke discussiegroep al lang niet meer en is de informatie verdwenen van het internet of niet direct meer vindbaar. Bovendien heb ik al lang niets meer van Joe Devin vernomen en weet ik niet eens of hij nog in leven is… Gelukkig heb ik het verhaal van tante Uneputty destijds uitgeprint op papier en tot op heden bewaard. Het internet is de nieuwe schatkamer voor de Molukse geschiedenis, maar het traditionele papier heeft nog niet helemaal afgedaan.

INDISCHE EETTAFELS

De Indische Eettafel is inmiddels een begrip. In deze rubriek houden we u op de hoogte van de agenda van de diverse lokaties.

AMERSFOORT

datum : 29 oktober, 26 november, 17 december
tijd : 14.15 - 16.30 uur (zaal open 14.00 uur)
plaats : De Gasteling/ Brasserie Sofie Wervershoofstraat 155
maaltijd : € 11,00 (reserveren gewenst)
aanmelden bij : Sharon Sourbag, tel. 06-20599297

AMSTELVEEN

datum : 10 november
tijd : 13.00 - 16.00 uur
plaats : De Meent, Orion 3-5
maaltijd : € 10,00 (reserveren verplicht)
aanmelden bij : Herman Hendriksz, tel. 06-44531229

APELDOORN

datum : 19 november, 17 december
tijd : 14.00 - 17.00 uur
plaats : Verpleeghuis Rumah Saya Klein Hattem 34, Ugchelen
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : Richard Kim, tel. 06-83441620

BUSSUM

datum : 12 november, 10 december (ipv Masoek Sadja)
tijd : 14.30 - 17.00 uur
plaats : Woonzorgcentrum Patria Ceintuurbaan 281
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : George Nahumury, tel. 06-13133422

DEN HAAG

datum : 30 november, 12 december
tijd : 12.30 uur - 14.30 uur (zaal open 12.00 uur)
plaats : Christus Triumfatorkerk Juliana van Stolberglaan 154
maaltijd : € 11,00
aanmelden bij : Bert Knorr, tel. 06-83441618

NIJMEGEN

datum : 29 november
tijd : 13.00 uur - 15.00 uur (zaal open 12.30 uur)
plaats : Wijkcentrum Hatert Couwenbergstraat 22
maaltijd : € 10,00
aanmelden bij : steunpuntnijmegen@pelita.nl tel. 06-13523093

WAGENINGEN

datum : 31 oktober, 28 november
tijd : 14.00 - 16.00 uur (zaal open 13.30 uur)
plaats : Rumah Kita Plein 15 Augustus 1
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : Peter en Linda Logman, tel. 06-26850932

TIJDELIJK ANDERE LOKATIE!

ZAANDAM

datum : 29 oktober, 3 december
tijd : 12.30 uur - 16.00 uur
plaats : De Vermaning' Zaanweg 57, Wormerveer
maaltijd : € 11,00
aanmelden bij : Ine Andrea, tel. 075-6841313

UITHETOOG

Op veler verzoek en aansluitend bij de mogelijkheden die onze website www.pelita.nl u biedt, geven wij u nu ook in Pelita Nieuws de mogelijkheid een oproep te plaatsen. Hieraan zijn voor u geen kosten verbonden. Wanneer u mensen uit het oog hebt verloren kunt u via deze rubriek een poging doen hernieuwd contact met hen te leggen. Natuurlijk kunt u ook informatie die betrekking heeft op Nederlands-Indië tijdens oorlog en Bersiap of daarvóór in deze rubriek trachten te achterhalen. U kunt uw vragen schriftelijk richten aan de redactie dan wel mailen naar info@pelita.nl. Overigens behoudt de redactie zich het recht voor om oproepen zonder opgaaf van redenen te weigeren.

OPROEP / Mijn vader, Rob Bartstra, 83 jaar, heeft met zijn moeder en twee zusters in het Tjidengkamp gezeten, aan de Laan Trivelli. Ze noemden hem destijds Robby. Hij had in die tijd veel contact met een leeftijdgenootje genaamd Elly Meuleman. Hij heeft haar nadien nooit weer gezien. Wie heeft wat over haar gehoord? Alvast hartelijk dank voor de informatie, die u kunt sturen naar anita.bartstra@ziggo.nl; bij voorbaat dank voor uw bericht, Anita Bartstra.

OPROEP / Ik zoek informatie over Gerrit den Hoedt. Geboren op 8 oktober 1917 in Vlaardingen, overleden op 30 maart 1945,

Pakan Baru, Sumatra. Hij was in februari 1942 achtergebleven in Batavia als opvarende van de Tapanoeli van de KRL en door de Japanners gearresteerd op 19 september 1944. Met de Junyo Maru naar Sumatra gebracht en tewerkgesteld aan de spoorlijn. Overleden in Kamp 2. Heeft zich vermoedelijk bij het KNIL aangesloten tussen 1942 en 1944. Wie weet daar iets over? Laat het mij weten via kajoe1964@hotmail.com. Bij voorbaat hartelijk dank, Hans van Ekelenburg.

OPROEP / Graag zou ik in contact willen komen met mensen die in de periode 1944-'45 in het kamp Struijswijk hebben gezeten. Zelf heb ik nog een herdenkingsboek uit 1995 van dit kamp. Misschien interessant om te bekijken. Stuur uw bericht naar b.hogenboom@upcmail.nl; ik zie uw reactie met belangstelling tegemoet. Met vriendelijke groet, Bob Hogenboom.

20 JAAR MASOEK SADJA DEN HELDER!

Het team van Masoek Sadja Den Helder.

Op 26 september vierde Masoek Sadja Den Helder het 20-jarig bestaan. En gelukkig waren er veel bezoekers die dit mee wilden vieren, waarschijnlijk gelokt door een pagina-groot interview in de Helderse Courant.

Leuk was dat Godelieve van de Werff aanwezig was. Zij heeft deze Masoek Sadja 20 jaar geleden opgezet. Het was een leuke reünie met enkele vaste bezoekers en vrijwilligers. Er werd zichtbaar genoten. De burgemeester van Den Helder, dhr Schuiling, kwam ook op deze speciale dag langs. Hij mengde zich tussen de bezoekers en maakte hier en daar een praatje. Hij voelde zich senang, dat was zichtbaar.
Deze keer waren er 113 bezoekers, uitzonderlijk veel. En zij genoten volop van de snacks, de muziek en de optredens. Er was een kleine Hawaiian delegatie om hun kunsten te laten zien, met een heuse topless danseres (of was het toch een danser?).

Het optreden van Hawaiian Fantasy was de knaller van de middag, zij gaven een show van ongeveer een uur. Dankzij vele middenstanders konden we een grote loterij houden, zo'n 15 cadeau's konden we onder de bezoekers verloten.

Alle bezoekers werden gevraagd om ook op 28 oktober op de Familiedag te komen!! Gezien de kaartverkoop, die erg goed loopt, zullen ze hier gehoor aan geven.

PELITA 70 JAAR

Op 22 november 2017 viert Stichting Pelita zijn 70-jarig bestaan. We doen dat om te beginnen samen met onze relaties op woensdag 22 november in theater Diligentia aan het Lange Voorhout in Den Haag.

Het programma start om 14.00 uur met een welkomstwoord door de presentator van de dag, Hans Goedkoop. In de loop van de middag wordt een beeldverslag van Pelita in verleden, heden en toekomst getoond en houdt mevrouw dr. ir. Rick Kwekkeboom, lector Community Care aan de Hogeschool van Amsterdam een lezing. Aansluitend vindt een paneldiscussie plaats tussen Reggie Baay, Adriaan van Dis, Herman Keppy en Sylvia Pessireron over informele zorg. Het programma wordt afgesloten door de staatssecretaris van VWS. Tussen de bedrijven door treden Julya Lo'ko en Vinchenzo op.

Viering van het 65-jarig jubileum in Apeldoorn.

Nu zou u als abonnee, cliënt of vrijwilliger de indruk kunnen krijgen dat we niet aan u hebben gedacht! Het tegendeel is waar, maar wij komen ditmaal, de leeftijd van de eerste generatie in acht genomen, naar u toe. Wij zien 22 november aanstaande als startdatum van ons herdenkingsjaar. Aansluitend zullen wij een jaar lang onze Masoek Sadja's, Indische Eettafels, Molukse Ouderendag en de Vrijwilligersdag eenmalig extra cachet geven met de vertoning van de film over Pelita, extra optredens en Indische lekkernijen. Houd de agenda voor uw regio in de gaten!

KJBB BERICHTEN

KJBB NOORD-BRABANT WEST

Op 4 november a.s. zal in Sociaal Cultureel Centrum Poelewei weer een KJBB-bijeenkomst worden gehouden, aanvang 11.00 uur. Nadet Somers zal twee lezingen verzorgen en Will van de Korput heeft weer een tentoonstelling ingericht, getiteld *Er werd een spoorweg aangelegd*. Ook zijn er muziek- en dansoptredens. De entreeprijs bedraag € 7,00 (voor donateurs van de commissie ex-KJBB € 5,00). Opgeven vóór 31 oktober bij Anneke Ruff (Stichting Pelita), Nienoord 13, 1112 XE Diemen, e-mail a.ruff@pelita.nl.

SELAMAT DATANG BIJ DE PELITA MASOEK SADJA®S

AMERSFOORT
datum : 11 november, 9 december
tijd : 13.30 – 17.00 uur (zaal open 13.00 uur)
plaats : Buurthuis 'Het Klokhuis' Weberstraat 2
toegangsprijs : € 4,00
contactpersoon : mw. Jacqueline Kriele, tel. 06-36130655

AMSTELVEEN
datum : 8 december
tijd : 14.00 – 17.00 uur
plaats : De Meent, Orion 3-5
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Nico Papilaja, tel. 06-10904080

17 DECEMBER 20 JAAR MS ARNHEM!

ARNHEM
datum : 26 november, 17 december
tijd : 12.30 – 17.00 uur (zaal open 12.00 uur)
plaats : Kumpulan Bronbeek Velperweg 147
toegangsprijs : € 4,00 (bewoners Bronbeek gratis)
contactpersoon : mw. Tonnie Nijman, tel. 0316-330162

ASSEN
datum : 25 november
tijd : 13.30 – 17.30 uur (zaal open 13.00 uur)
plaats : Wijkcentrum De Componist Paganinilaan 15
toegangsprijs : € 5,00 (incl. koffie/thee)
contactpersoon : mw. Jaqueline Berghout, tel. 06-23884706

BUSSUM
In 2017 geen Masoek Sadja meer

DEN HAAG
datum : 8 november, 13 december
tijd : 13.30 – 15.30 uur
plaats : 'Het Klokhuis' Celebesstraat 4
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : mw. Anneke Ruff, via Stichting Pelita, tel. 088-3305111

DEN HAAG
datum : 21 november, 19 december
tijd : 13.00 – 16.00 uur
plaats : Wijkcentrum Stervoorde Dr. H.J. van Mooklaan 1 Rijswijk
toegangsprijs : € 3,00
contactpersoon : dhr. Stan Hoestlandt, tel. 06-20035692

DEN HELDER
datum : 28 november, 19 december
tijd : 14.00 – 17.00 uur
plaats : 'De Draaikolk' Dollardlaan 202
toegangsprijs : € 3,00
contactpersoon : mw. Monique Coers, tel. 06-12033090

EINDHOVEN
datum : 8 december
tijd : 13.00 – 17.00 uur
plaats : Dr. Ir. Philipshuis Fakkellaan 1
toegangsprijs : € 3,00
contactpersoon : mw. Sylvia Huisman, tel. 06-13517056 of via steunpunt Eindhoven tel. 040-2463816

HELMOND
datum : 24 november
tijd : 13.30 – 17.00 uur (zaal open 13.00 uur)
plaats : kantine VEKA Sportcentrum, Deltaweg 201
toegangsprijs : € 3,00
contactpersoon : dhr. Kees Schepel, tel. 06-13521570

LEEUWARDEN
datum : 11 november, 16 december
tijd : 13.30 – 17.30 uur
plaats : MFC Westenkwartier Verdistraat 1
toegangsprijs : € 4,00 (Vrienden van Pelita € 3,00)
contactpersoon : mw. Ria von Ende-Veldhoen, tel. 06-22462476

- Voor meer informatie: Stichting Pelita, tel. 088 - 3305111
- Voor details omtrent programmering zie website www.pelita.nl

MAASTRICHT
datum : 10 november
tijd : 13.30 uur – 17.00 uur
plaats : Buurtcentrum 't Atrium Aureliushof 160
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Kees Schepel, tel. 06-13521570

SITTARD
datum : 24 november
tijd : 11.00 – 15.00 uur
toegangsprijs : € 3,00
datum : 17 december (matinee)
tijd : 13.00 – 19.00 uur
toegangsprijs : € 6,00
plaats : Buurtcentrum Limbrichterveld Eisenhowerstraat 724
contactpersoon : dhr. Jim Rosbak, tel. 046-4510084

ZWOLLE
datum : 18 november, 16 december
tijd : 13.30 – 17.00 uur
plaats : Wijkcentrum Holtenbroek Bachlaan 20
toegangsprijs : € 3,50
contactpersoon : dhr. Arnold Niesen, tel. 06-18876332

BREDA
datum : 5 november, 10 december
plaats : Huize Raffy (5 november,) Bernard de Wildestraat 400 14.00 – 17.00 uur
Zaal Vianden (10 december) Viandenlaan 3 12.00 – 17.00 uur
toegangsprijs : leden € 3,00, niet-leden € 4,00 (Raffy), € 5,00 (Vianden)
contactpersoon : dhr. Ton Hendriks, tel. 06-40420330

DEN BOSCH
datum : 3 november, 1 december
tijd : 13.30 uur – 17.00 uur
plaats : De Grevelingen Grevelingen 66
toegangsprijs : leden € 2,50 niet-leden € 5,00
contactpersoon : mw. T. Elfring, tel. 073-6416266

PELITANIEUWS
PRIJSPUZZEL (52)

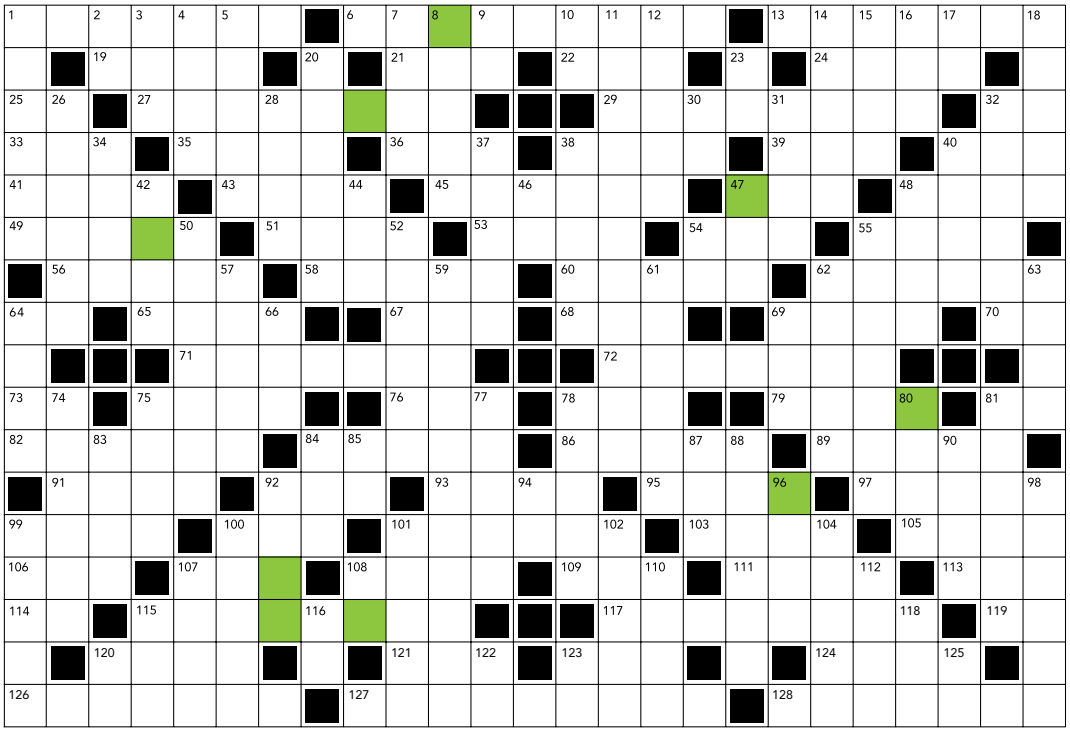

HORIZONTAAL / 1. Drukkende temperatuur; 6. Afzegging; 13. Russische vorstin; 19. Plek; 21. Klein; 22. Kijkplaatje; 24. Eetlust; 25. Moeder; 27. Krachtstation; 29. Sleephaak; 32. Bevestiging; 33. Zangstem; 35. Fraai; 36. Gravure; 38. Groente; 39. Woonboot; 40. Vrij op naam; 41. Bloedvat; 43. Ontvangstbewijs; 45. Rein; 47. Tengel; 48. Zeer warm; 49. Spaans riet; 51. Rondrit; 53. Golfterm; 54. Twijg; 55. Lectuur; 56. Filmprijs; 58. Deelteken; 60. Jongen; 62. Soort gedicht; 64. Bijbelse plaats; 65. Tafelgast; 67. Keurig; 68. Oosterse titel; 69. Enttakje; 70. Onderwijs; 71. Glooiend; 72. Boom; 73. Getijde; 75. Vast rantsoen; 76. Lidwoord; 78. Trek; 79. Vrucht; 81. Was getekend; 82. Opstandig; 84. Borstbeeld; 86. Schijn; 89. Windjack; 91. Sprookjesfiguur; 92. Erg; 93. Deel van de mond; 95. Landbouwgerei; 97. Sinaasappelsap; 99. Doopvader; 100. Zoogdier; 101. Deel van auto; 103. Emmertje; 105. Bijbelse figuur; 106. Boom; 107. Naam van Paus; 108. Zwemvogel; 109. Spinnenweb; 111. Teken; 113. Vleessap; 114. Eerwaarde heer; 115. Gespierd; 117. Overloping; 119. Numero; 120. Verfverdunner; 121. Waterdoorlatend; 123. Bezittelijk vnw.; 124. Spijskaart; 126. Tafelgaste; 127. Hoofdkussen; 128. Genaamd.

VERTICAAL / 1. Zonder meer; 2. Trekdier; 3. Enzovoort; 4. Grondsoort; 5. Zangstem; 7. Rij; 8. Nederlandse dichter; 9. Oude maat; 10. Hetzelfde; 11. Kleur; 12. Huidbedekking; 14. Begin; 15. Rijstdrank; 16. Elasticiteit; 17. Persoonlijk vnw.; 18. Plant; 20. Gebreide stof; 23. Maanstand; 26. Onafgebroken; 28. Gezicht; 30. Vogelproduct; 31. Knaagdier 32. Knoert; 34. Klef; 37. Lieveling; 38. Dans; 40. Grondsoort; 42. Wedstrijd; 44. Tijdstip; 46. Stop; 47. Niet goed snik; 48. Jeugdcentrum; 50. Drinkeboer; 52. Hardloper; 54. Dwarsmast; 55. Meubelwas; 57. Serie; 59. Partijgenoot; 61. Aaskever; 62. Strook; 63. Toonbank; 64. Melkklier; 66. Rijksluchtvaartschool; 69. Kledingstuk; 74. Genegen; 75. Aangeschoten; 77. Windrichting; 78. Landbewerker; 80. Bloem; 81. In wat; 83. Riviertje; 84. Valies; 85. Ondernemingsraad; 87. Een en ander; 88. Afsluiting; 90. Hard geluid; 92. Vaartuig; 94. Deel van de bijbel; 96. Maal; 98. Bijbelse danseres; 99. Met alle geweld; 100. Stadswal; 101. Muziekinstrument; 102. Aardvrucht; 104. Regelmaat; 107. Plezier; 108. En andere; 110. Schaamte; 112. Ontkenning; 115. Verlaagde toon; 116. Reeds; 118. Een zekere; 120. Platina; 122. Kosten koper; 123. Motorschip; 125. Verenigde Naties.

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL SEPTEMBER

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Prijspuzzel is **Pencak Silat**, een traditionele sport in Indonesië. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: mevrouw **M.L. Herman-Steenkamp** uit Den Haag, **Ger Kramer** uit Kerkrade en **H. Stangenberger** uit Haarlem. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

LOS DE PUZZEL OP!
De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, het woord voor een publiek gebouw in Indonesië.

U kunt de oplossing tot 1 december 2017 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen.

Maak kans op de volgende prijzen:

① **De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.

② **The late late Lien show**, box met 4 DVD's waarop alle 12 shows van Tante Lien.

③ **Anneke Grönloh, Als de dag van gister** box met 3 DVD's en 1 CD met alle hits.

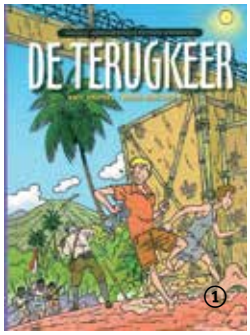

Moeder en kind Getekend te Ruteng op het eiland Flores. (Potlood, kleurpotlood op karton, 29,7x21 cm. 1993) **Cary Venselaar**